

En demografisk studie om svenskans obestämda plurala artikel *ena* (och några ord om västsvenskt *änna*)

Anders Agebjörn¹ & Philippe Collberg²

¹Malmö universitet, ²Högskolan i Halmstad

1 Inledning

I svenskan förekommer den obestämda artikeln *en* i en plural variant, då som *ena* (se exemplen i 1). Denna plurala obestämda artikel är knuten till informellt språk och tämligen begränsad i sin användning (t.ex. Teleman m.fl., 1999, s. 410). En tidigare studie där vi jämförde bruket av artikeln *ena* och bruket av den mer neutrala plurala artikeln *några* i en talspråksnära textkorpus visade att *ena* är mycket sällsynt jämfört med *några* (Collberg & Agebjörn, 2022). När *ena* användes var det i värderande, typiskt pejorativa, nominalfraser som alltid stod postverbalt och som oftast fungerade som predikativ (1a), egentligt subjekt (1b) eller utbrutet subjekt (1c).

- (1) a. Barnen är *ena* riktiga vildingar just nu.
- b. Det finns *ena* riktiga idioter längs vägarna.
- c. Det var *ena* tacksamma jävlar som kommer hit och ägnar sig åt bedrägeri.

Däremot tycktes *ena*, till skillnad från *några*, inte trivas i nominalfraser som fungerar som subjekt eller adverbial och inte heller i negerade, interrogativa eller konditionala satser (s.k. negativa polaritetskontexter). I en uppföljande studie, baserad på en historisk textkorpus, visade vi vidare att

bruket har sett likadant ut sedan sent 1700-tal, vilket är så långt tillbaka som pluralt *ena* kan spåras i skriftliga källor (Collberg & Agebjörn, 2025).

Att den plurala obestämda artikeln *ena* är så starkt knuten till informella kontexter och därför sällan förekommer i skriven svenska begränsar möjligheten att studera dess bruk i textkorpora. Den mycket begränsade användningen bidrar möjligen också till att artikeln av många upplevs som arkaisk och inte hörande till standardspråket. När vi de senaste åren talat om artikeln *ena* i olika sammanhang har vi ofta mött föreställningen att den är dialektal, närmare bestämt *göteborgsk*. En sådan uppfattning kan mycket väl stärkas av att artikeln lyfts fram i Lars-Gunnar Anderssons (2019, s. 190) *Göteborgsgrammatik*. Andersson påstår dock aldrig att *ena* inte skulle finnas i andra dialekter, och en genomgång av litteraturen visar att plurala varianter av den obestämda artikeln *en* rapporteras från vitt skilda delar av det skandinaviska dialektområdet: förutom från Väst-sverige (Andersson, 2019, s. 190) även från Värmland (Warmland, 1997, s. 65), Norrland (Johannesen m.fl., 2009), svensktalande Finland (Ivars, 2004), Nordnorge (Christiansen, 1953) samt Färöarna (Delsing, 2003, s. 15). Både Delsing (2003, s. 15) och Ivars (2004, s. 66) konstaterar att utbredningen av *ena* i de svenska dialekterna inte är klarlagd.

Föreliggande studie syftar till att utreda i vilken utsträckning svenskans plurala obestämda artikel *ena* kan betraktas som tillhörande standard-svenska genom att belysa den ur ett demografiskt perspektiv. Specifikt undersöker vi i vilken utsträckning språkbrukares acceptans och användning av *ena* samvarierar med deras ålder, utbildningsnivå och dialekt. Om *ena* inte tillhör standardsvenska, utan är dialektal eller arkaisk, är det förväntat att artikeln accepteras och används mer av äldre språkbrukare än av yngre, mer av språkbrukare med relativt kort utbildning, samt mer av språkbrukare i vissa geografiska områden (se t.ex. Andersson, 2013; Sundgren, 2013). Vi testar om det är på det sättet med hjälp av ett acceptabilitetsbedömningstest och en enkät som presenteras i avsnitt 2. Resultaten presenteras i avsnitt 3. I avsnitt 4 diskuterar vi det västsvenska adverbet *änna* och föreslår att uppfattningen av *ena* som typiskt väst-svenskt kan bero på en sammanblandning mellan artikeln och detta adverb. Slutligen diskuteras resultaten i avsnitt 5, där vi drar slutsatsen att pluralt *ena* kan betraktas som en etablerad artikel i informell standard-svenska.

2 Metod

2.1 Datainsamling

En digital enkät skapades med plattformen *PsyToolkit* (version 3.4.6; Stoet, 2010, 2017) och spreds via sociala medier, dels genom våra egna nätverk, dels i grupper för språkintresserade och för personer med anknytning till olika områden i Sverige och Finland (exempelvis gruppen ”Vi som älskar Norrland”). Totalt 957 personer påbörjade enkäten och 600 slutförde den. Tjugo personer som uppgav att de inte var förstaspråkstalare av svenska och en person som inte gav sitt samtycke till att delta exkluderades från analysen, som därmed inkluderar 579 informanter. Information om deras ålder, utbildning och dialekt ges i resultatavsnittet nedan.

På enkätens förstasida informerades potentiella deltagare om studiens utformning och syfte. De fick veta att de, sist i enkäten, skulle få möjlighet att ge sitt samtycke till att informationen de lämnat används i forskning. Därefter inbjöds deltagarna att genomföra ett acceptabilitetsbedömningstest, vilket beskrivs i nästa avsnitt. Avslutningsvis besvarade de ett antal frågor om sig själva. De ombads uppge sin ålder och sin högsta avslutade utbildning (svarsalternativen var grundskola, gymnasium eller treårig högskoleutbildning). De ombads vidare uppge huruvida svenska var deras förstaspråk samt vilket landskap de betraktade som sin ”dialektala hemvist” (svarsalternativen inkluderade Sveriges 25 landskap, de fyra finländska landskap där svenskan är ett utbrett förstaspråk samt ett *övrigt*-alternativ). Slutligen ombads deltagarna uppskatta hur troligt det är att de själva skulle använda ordet *ena* i en mening som *De var ena riktiga idioter* (svarsalternativen var ”Absolut inte troligt”, ”Inte så troligt”, ”Vet inte”, ”Ganska troligt” samt ”Mycket troligt”).

2.2 Acceptabilitetsbedömningstestet

Acceptabilitetsbedömningstestet utformades så att vi kan undersöka hur svenskans plurala obestämda artikel *ena* fungerar i olika typer av nominalfraser och i olika typer av meningar. I föreliggande artikel jämförs dock inte dessa olika grammatiska kontexter, utan vi använder acceptabilitetsbedömningarna för att uppskatta informanternas generella acceptans av *ena*. I analysen som presenteras här inkluderas därför endast de kontexter där vi, baserat på resultaten i Collberg och Agebjörn (2022), förväntar oss att *ena* kan accepteras av språkbrukare som är bekanta med artikeln, dvs. i postverbala, negativt värderande nominalfraser som fungerar som predikativ, egentligt subjekt eller utbrutet subjekt (se exempelmeningarna 2–3 nedan).

Först konstruerades 72 deklarativa huvudsatser som var och en innehåller en plural beskrivande nominalfras. Nominalfraserna fungerade som predikativ, subjekt, egentligt subjekt, utbrutet subjekt, objekt eller adverbial, men i den analys vi presenterar här inkluderas alltså endast acceptabilitetsbedömningarna för de meningar där den kritiska nominalfrasen fungerar som predikativ (exempel 2), egentligt subjekt (exempel 3) eller utbrutet subjekt (exempel 4). För varje grammatisk funktion konstruerades tolv meningar, sex med en positivt värderande nominalfras och sex med en negativt värderande nominalfras, men som nämnts inkluderas här endast de meningar där den kritiska nominalfrasen är negativt värderande, som i exempelmeningarna.

- (2) Dom var *ena riktiga klantskallar* där på banken.
- (3) Det stod *ena riktiga drullar* där i porten.
- (4) Det var *ena riktiga snåljåpar* som satt nere i baren.

Därefter skapades sex versioner av varje mening. Exempel (5) visar de sex versionerna av meningen i (2) ovan. I två versioner inleds nominalfrasen med *ena* (5a och 5d), i två inleds den med den omarkerade plurala artikeln *några* (5b och 5e), och i två saknar den artikel (5c och 5f). De två nominalfraserna av varje typ står före verbet i en mening (5d–f) och efter verbet i den andra (5a–c). Som nämnts inkluderas här endast de meningar där den kritiska nominalfrasen står postverbalt. Inte heller meningar utan artikel inkluderas i analysen. Däremot används meningar med artikeln *några* (motsvarande de inkluderade meningarna med *ena*) som referenspunkt när vi uppskattar deltagarnas acceptans av *ena* (se 2.3 nedan).

- (5) a. Dom var *ena riktiga klantskallar* där på banken.
- b. Dom var *några riktiga klantskallar* där på banken.
- c. Dom var *riktiga klantskallar* där på banken.
- d. *Ena riktiga klantskallar* var dom där på banken.
- e. *Några riktiga klantskallar* var dom där på banken.
- f. *Riktiga klantskallar* var dom där på banken.

Totalt innehåller experimentet 432 unika meningar (sex versioner av 72 basmeningar). Dessa fördelades över sex balanserade listor, och varje deltagare tilldelades slumpmässigt en av dessa listor. Varje deltagare fick således bedöma 72 meningar: en mening av varje typ men aldrig fler än en

version av respektive basmening. Meningarna presenterades i en slumpmässig ordning och bedömdes på en femgradig skala. Deltagarna uppmanades att inte bedöma huruvida de själva skulle kunna använda respektive mening, utan huruvida de trodde att *någon* skulle kunna göra det. Frågan löd ”Hur naturligt låter meningen?” (svarsalternativen var ”Helt onaturligt”, ”Ganska onaturligt”, ”Vet inte”, ”Ganska naturligt” samt ”Helt naturligt”).

2.3 Analys

De insamlade acceptabilitetsbedömningarna analyserades i R (R Core Team, 2022). Acceptabilitetsbedömningarna konverterades till en numerisk femgradig skala, där 0 betyder att meningen uppfattades som ”Helt onaturligt” och 4 att den uppfattades som ”Helt naturligt”. För varje deltagare beräknades sedan ett värde som anger i vilken utsträckning artikeln *ena* accepteras i relation till den betydligt vanligare, ommarkerade plurala obestämda artikeln *några*. Detta värde erhöles genom att den genomsnittliga bedömningen av de inkluderade meningarna med *ena* subtraherades från den genomsnittliga bedömningen av motsvarande meningar med *några*. Värdet 0 indikerar därmed att deltagaren tycker att de två artiklarna generellt fungerar precis lika bra, medan ett positivt eller negativt värde indikerar att deltagaren uppfattar *ena* som bättre respektive sämre. Som exempel kan vi tänka oss en deltagare som i genomsnitt tyckte att meningarna med *några* lät ”Helt naturligt” (= 4) medan meningarna med *ena* i genomsnitt lät ”Ganska naturligt” (= 3): Acceptansen av *ena* för denna deltagare beräknas till -1. På motsvarande sätt beräknas acceptansen av *ena* för en deltagare som bedömer meningar med *några* som helt naturliga och meningar med *ena* som helt onaturliga till -4. Eftersom värdet baseras på skillnaden mellan *ena* och *några* påverkas det inte av deltagarnas generella tolerans eller stränghet när de bedömde meningarna.

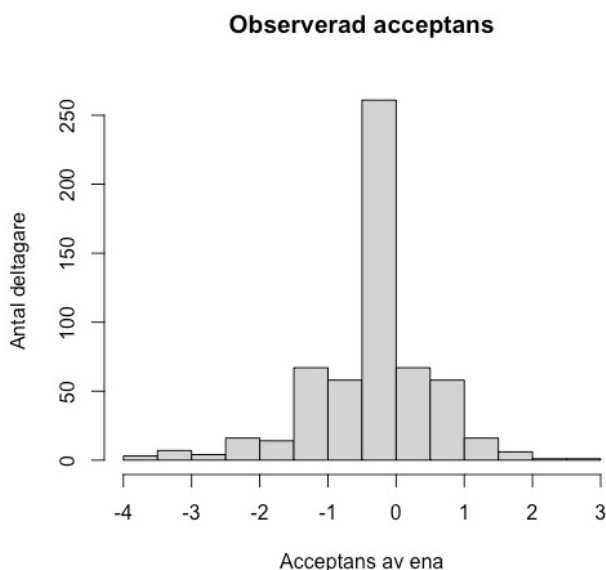
Förutom den observerade acceptansen av den plurala artikeln *ena* undersöker vi deltagarnas egenrapporterade användning av artikeln. I enkäten ombads de att uppskatta hur troligt det är att de själva skulle använda ordet (se 2.1 ovan). Även detta svar konverterades till en numerisk femgradig skala, där 0 betyder ”Absolut inte troligt” och 4 betyder ”Mycket troligt”.

Den observerade acceptansen av *ena* hanteras som en kontinuerlig variabel. För att testa om denna acceptans samvarierar med ålder används Pearsons korrelationskoefficient (r), och för att testa om den samvarierar med utbildningsnivå och dialekt används variationsanalyser (F). Den rapporterade användningen av *ena* hanteras som en ordinalskala. För att testa om denna användning korrelerar med ålder används Spearmans icke-

paradigmatiska korrelationskoefficient (ρ), och för att testa om den samvarierar med utbildningsnivå och dialekt används det icke-paradigmatiska Kruskal-Wallis-testet (χ^2).

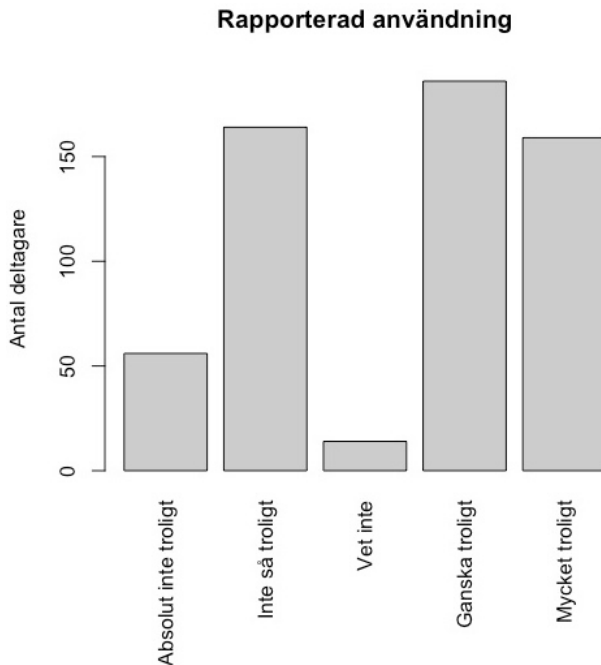
3 Resultat

Figur 1 visar distributionen för den observerade acceptansen av *ena*, dvs. deltagarnas bedömning av meningar med *ena* i relation till meningar med den mindre markerade artikeln *några* i de kontexter där *ena* antas kunna fungera (se 2.3 ovan). Acceptansen av *ena* varierar mellan -4,0 och 2,7. Medelvärdet (M) är -0,2 och standardavvikelsen (SD) är 0,9. De flesta tycks alltså acceptera *ena* i nästan lika hög utsträckning som *några*. En betydande andel av deltagarna (19,2 %) bedömde dock meningar med *ena* som minst en poäng sämre än meningar med *några* på den femgradiga skalan, medan några deltagare (7,9 %) bedömde meningar med *ena* som minst en poäng bättre. Denna spridning gör det relevant att undersöka om acceptansen av *ena* samvarierar med demografiska faktorer.

Figur 1. Histogram som visar distributionen för den observerade acceptansen av *ena*.

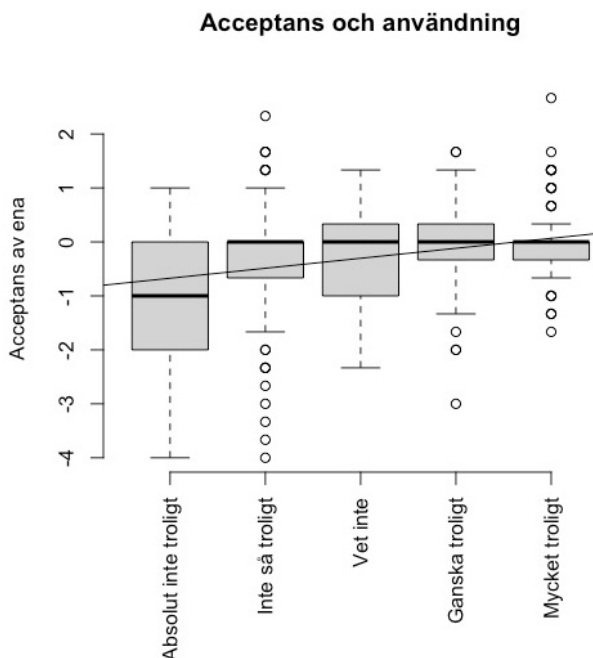
Figur 2 sammanfattar deltagarnas egenrapporterade användning av *ena*, det vill säga deras svar på frågan om de själva skulle kunna använda artikeln. En majoritet (59,6 %) svarade att det är ganska eller mycket troligt att de skulle kunna göra det, medan något färre (38,0 %) angav att det inte eller absolut inte är troligt. De som angav att det är mycket troligt att de skulle kunna använda *ena* är betydligt fler (27,5 %) än de som angav att det absolut inte är troligt (9,7 %). Även denna spridning gör det relevant att undersöka om den rapporterade användningen av *ena* samvarierar med demografiska faktorer.

Figur 2. Stapeldiagram som visar hur deltagarna besvarade frågan om den egna användningen av *ena*.

Figur 3 visar relationen mellan observerad acceptans och rapporterad användning. Spearmans korrelationskoefficient bekräftar att de två variablerna korrelerar positivt och signifikant med varandra, även om korrelationen är svag ($\rho = 0,23$; $p < 0,001$). De som uppvisade en relativt stor acceptans för artikeln tenderar alltså att också vara mer benägna att själva använda den. Att korrelationen är så pass svag innebär dock att en acceptans av *ena* inte nödvändigtvis implicerar att deltagaren också använder artikeln och vice versa, vilket gör det rimligt att behandla *acceptans* och *användning* som separata fenomen. Samtidigt stärker den positiva associationen variablernas validitet: eftersom det är förväntat att språkbrukare

accepterar strukturer som de själva använder, men inte strukturer de inte använder, hade vi behövt ifrågasätta vad variablerna representerar om de inte korrelerat.

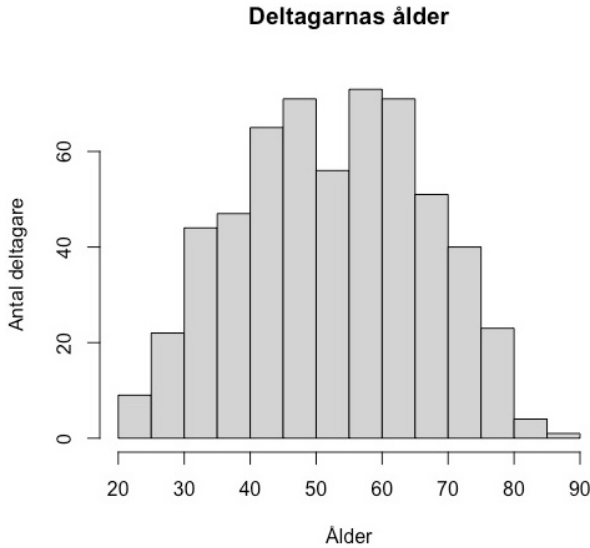
Figur 3. Boxdiagram med regressionslinje som visar relationen mellan observerad acceptans och rapporterad användning. (Tjocka horisontella linjer anger medianen; grå boxar visar 50 % av deltagarna; streckade linjer visar de 25 % av deltagarna med högst respektive lägst acceptans för *ena*; cirklar representerar statistiska avvikelser).

3.1 Ålder

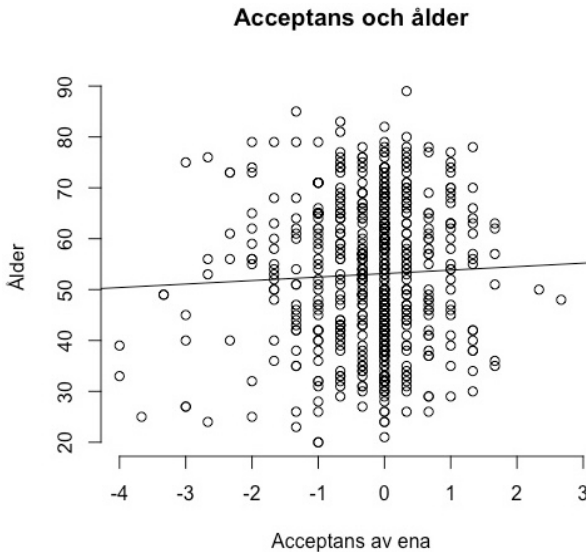
Figur 4 visar distributionen av deltagarnas ålder, som varierar mellan 20 och 89 år ($M = 53,0$; $SD = 14,1$).¹ Den stora spridningen ger goda möjligheter att undersöka relationen mellan å ena sidan ålder och å andra sidan acceptansen och den rapporterade användningen av *ena*. Figur 5, där varje deltagare representeras av en cirkel, visar att den observerade acceptansen av *ena* inte korrelerar med ålder ($r = 0,04$; $p = 0,306$); regressionslinjen är nästan helt horisontell. Däremot visar boxdiagrammet i figur 6 att den rapporterade användningen av *ena* korrelerar positivt och signifikant med

¹ En deltagare uppgav inte sin ålder och är därför exkluderad från analyserna i detta avsnitt.

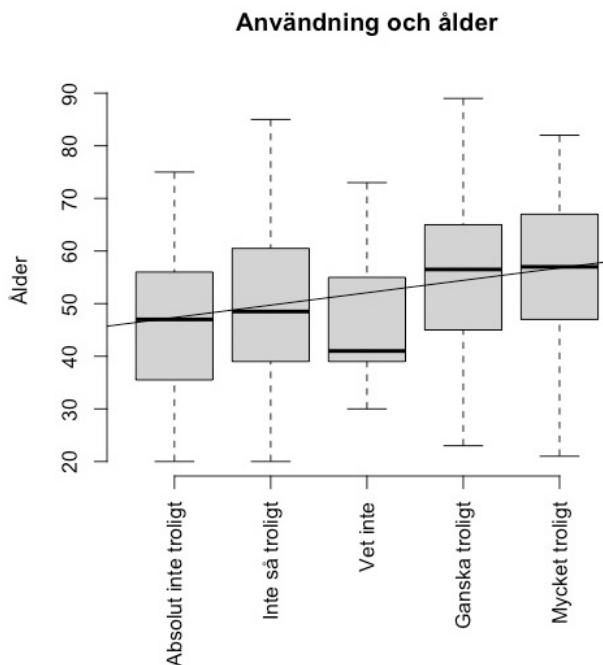
ålder, om än svagt ($\rho = 0,23$; $p < 0,001$); här har regressionslinjen en mer markant lutning. Sammanfattningsvis är de äldre deltagarna, jämfört med de yngre, varken mer eller mindre toleranta mot *ena*, men de tycks generellt vara något mer benägna att själva använda artikeln.

Figur 4. Histogram som visar åldersspridningen hos deltagarna.

Figur 5. Punktdiagram med regressionslinje som visar relationen mellan deltagarnas ålder och deras acceptans av *ena*.

Figur 6. Boxdiagram med regressionslinje som visar relationen mellan deltagarnas ålder och deras rapporterade användning av *ena*. (Tjocka horisontella linjer anger medianen; grå boxar visar 50 % av deltagarna; streckade linjer visar de 25 % av deltagarna med högst respektive lägst ålder; cirkelar representerar statistiska avvikelser).

3.2 Utbildning

Samtliga deltagare i studien hade som minst avslutat grundskolan. I tabell 1 framgår hur många av deltagarna som uppgav grundskola, gymnasium respektive treårig högskoleutbildning som högsta avslutade utbildning. Som framgår av tabellen är personer med högskoleutbildning över-representerade i studien, men antalet deltagare utan högskoleutbildning är samtidigt så stort att en jämförelse mellan grupperna är möjlig. Däremot är deltagarna utan gymnasieutbildning så få att meningsfulla jämförelser inte kan göras.

Tabell 1. Antal deltagare (n) per utbildningsnivå samt genomsnittlig ålder, observerad acceptans och egenrapporterad användning av *ena* (SD inom parentes).

Högsta utbildning	n	Ålder		Acceptans		Användning [†]	
Grundskola	4	60,5	(13,5)	0,58	(1,00)	4,0	(1,4)
Gymnasium	93	54,1	(16,1)	-0,41	(0,90)	3,2	(1,4)
Högskola	482	52,7	(13,7)	-0,20	(0,87)	3,4	(1,4)

[†]Att standardavvikelsen är densamma i de tre grupperna beror på slumpen.

I tabellen anges åldersfördelningen inom de tre grupperna, eftersom det kan vara så att äldre deltagare har hunnit utbilda sig mer än yngre. En variationsanalys visar dock att utbildningsnivå inte samvarierar med ålder ($F(1,575) = 1,5$; $p = 0,229$), vilket gör det möjligt att undersöka betydelsen av utbildning oberoende av ålder.

Vidare visar tabell 1 de tre gruppernas genomsnittliga observerade acceptans och rapporterade användning av *ena*. Skillnaderna mellan grupperna är små och spridningen inom dem är betydligt större. Visserligen ser det ut som att deltagarna utan gymnasie- eller högskoleutbildning accepterar och använder *ena* i något högre utsträckning än övriga deltagare, men dessa deltagare är som nämnts ytterst få – endast fyra personer. Följaktligen visar en variationsanalys och ett Kruskal-Wallis-test inga effekter av utbildningsnivå, varken för acceptans av *ena* ($F(1,577) = 1,3$; $p = 0,249$) eller för användning ($\chi^2(2) = 3,8$; $p = 0,146$). Befintliga data ger därmed inget stöd för hypotesen att acceptans och användning av artikeln *ena* samvarierar med språkbrukares utbildningsnivå.

3.3 Dialekt

Baserat på vilket landskap deltagarna uppgav som dialektal hemvist delades de in i sex grupper som representerar svenskans huvudsakliga dialektområden (Isof, 2025).² Vi är medvetna om att denna gruppering inte är oproblematisk; exempelvis placerades deltagare som uppgav Halland som dialektal hemvist i gruppen sydsvenska mål (se tabell 2), trots att gränsen mellan sydsvenska mål och götamål går rakt genom landskapet.

Tabell 2. Gruppering av deltagare i sex dialektområden baserat på vilket landskap de uppgav som dialektal hemvist.

² Nio deltagare som rapporterade ”övrigt” som dialektal hemvist är exkluderade från denna del av analysen.

Dialektgrupp	Rapporterad dialektal hemvist
Finlandssvenska mål	Nyland, Åboland, Åland, Österbotten
Gotländska	Gotland
Götamål	Bohuslän, Småland, Värmland, Västergötland, Östergötland
Norrländska mål	Jämtland, Lappland, Medelpad, Norrbotten, Västerbotten, Ångermanland
Sveamål	Dalarna, Gästrikland, Hälsingland, Närke, Södermanland, Uppland, Västmanland
Sydsvenska mål	Blekinge, Halland, Skåne

Tabell 3 anger hur många deltagare som representerar respektive dialektgrupp samt den genomsnittliga acceptansen och användningen av *ena* inom respektive grupp. Acceptansen varierar från -0,31 i gruppen sydsvenska mål till -0,18 och -0,19 i grupperna finlandssvenska mål och götamål. Användningen av *ena* varierar från 3,1 i gruppen sydsvenska mål till 3,6 i gruppen gotländska mål (som bara representeras av 11 deltagare). Variationen är betydligt större inom grupperna än mellan dem; en variationsanalys visar att dialektområde inte samvarierar med observerad acceptans av *ena* ($F(6,572) = 0,27$; $p = 0,950$), och ett Kruskal-Wallis-test visar att dialektområde inte heller samvarierar med rapporterad användning av *ena* ($\chi^2(6) = 8,6$; $p = 0,196$).

Tabell 3. Antal deltagare (n) samt genomsnittlig acceptans och användning av *ena* per dialektgrupp (SD inom parentes).

Dialektgrupp	n	Acceptans	Användning
Finlandssvenska mål	26	-0,18 (0,88)	3,4 (1,6)
Gotländska	11	-0,30 (1,57)	3,6 (1,7)
Götamål	162	-0,19 (0,86)	3,5 (1,3)
Norrländska mål	94	-0,26 (0,97)	3,3 (1,4)
Sveamål	173	-0,20 (0,85)	3,5 (1,5)
Sydsvenska	104	-0,31 (0,78)	3,1 (1,4)

Fyra landskap representeras av fler än 50 deltagare i studien: Uppland och Södermanland, som inkluderar Stockholms-området, Västergötland som inkluderar Göteborg, samt Skåne. Eftersom dessa fyra landskap representerar tre geografiskt åtskilda områden som ingår i olika dialektgrupper, och eftersom de dessutom representeras av många deltagare i studien, genomförde vi samma analys som ovan för endast dessa landskap (se tabell 4).

Även denna analys visar att variationen är större inom grupperna än mellan dem när det gäller acceptans av *ena* ($F(3,278) = 0,60$; $p = 0,616$). När det gäller rapporterad användning av *ena* visar däremot Kruskal-Wallis-testet en signifikant effekt av dialekt ($\chi^2(3) = 8,4$; $p = 0,038$). Deltagarna från Skåne och Västergötland sticker ut med en relativt låg (3,1) respektive hög (3,7) användning av *ena*. Analysen ger alltså visst stöd för att västgötar är relativt benägna att använda *ena* samtidigt som skåningar tycks relativt obenägna att göra det. Notera dock att skillnaden ligger i att västgötarna i genomsnitt uppgav att det är ”mycket troligt” att de skulle använda artikeln medan skåningarna i genomsnitt uppgav att det är ”ganska troligt”. Därmed ger inte heller denna analys ger något tydligt stöd för uppfattningen att den plurala obestämda artikeln *ena* skulle vara knuten vissa geografiska områden.

Tabell 4. Antal deltagare (n) samt genomsnittlig acceptans och användning per landskap som representeras av minst 50 deltagare (SD inom parentes).

Dialektal hemvist	n	Acceptans		Användning	
Skåne	82	-0,33	(0,81)	3,1	(1,4)
Södermanland	50	-0,30	(1,00)	3,4	(1,5)
Uppland	81	-0,16	(0,81)	3,5	(1,5)
Västergötland	69	-0,26	(0,88)	3,7	(1,3)

4 Det västsvenska adverbet *änna*

När vi i olika sammanhang talat om pluralt *ena* har vi ofta mött uppfattningen att artikeln är västsvensk, rent av göteborgsk. De resultat vi presenterat ovan ger inget stöd för att så skulle vara fallet, så frågan är varifrån denna föreställning kommer. En möjlig förklaring är att artikeln förväxlas med det västsvenska adverbet *änna*. Detta adverb härrör från *ända* (i betydelsen ’hela vägen’) och används i södra Bohuslän, norra Halland och stora delar av Västergötland (Andersson, 2019, s. 165–166). Exemplen i (6), hämtade från Språkbankens korpussamlingar (Borin m.fl., 2012), visar att *änna* är en diskurspartikel som *liksom*, *ju* eller *typ*. I (6a–c) står *änna* på satsadverbialets position och i (6d) står det i ett finalt annex, där sådana diskurspartiklar gärna uppträder i informellt språk.

- (6) a. Guiden (på rungande göteborgska): Ja, nu va det ju *änna*
så att vi tänk att hon skulle flyta i mer än en kvart osså.

- b. Jag hörde hur en anställd kvinna i 50-årsåldern (tusen spänn på att hon är från Frölunda) med eftertryck utbrast ”Mjök och bölle, det ä la *änna* gött!?”
- c. Han är *änna* expert på det.
- d. men nu få vi fan va lite seriösa här va så vi inte glömmert bort va det handla om *änna*!

Adverbet *änna* uppvisar flera slående likheter med artikeln *ena*. För det första har båda orden ofta en förstärkande funktion; adverbet kan ha ungefär samma betydelse som *ju*. För det andra är *änna*, precis som *ena*, starkt förknippat med informellt talspråk: ”Man slänger fram det här uttrycket för att vara lite rolig eller för att signalera någon sorts vardaglighet” (Andersson, 2019, s. 166). För det tredje är de två orden homofona, åtminstone i göteborgskan, där båda uttalas med kort e-ljud: [ɛ]. Dessutom fungerar adverbet *änna* dåligt i negativa polaritetskontexter, precis som artikeln *ena* (se Collberg & Agebjörn, 2022).³

Förutom att *änna* och *ena* har vissa semantiska, stilistiska och fonologiska likheter är de ofta syntaktiskt tvetydiga. Den som hör exemplen i (7), också hämtade från Språkbankens korpusar, vet inte om den fonetiska formen [ˈɛna] syntaktiskt ska representeras som satsadverbial eller som artikel. För meningarnas kommunikativa syfte spelar det heller knappast någon roll vilken syntaktisk tolkning lyssnaren gör.

- (7) a. det är *änna* högfärdiga växter man måste hålla på och fjäska för
- b. Söndagar är *änna* trista dagar
- c. så ni är *änna* riktiga godingar

Med tanke på att både *ena* och *änna* främst förekommer i informellt talspråk, och sällan i skrift, är det dessutom möjligt att språkbrukare saknar etablerade skriftspråkliga representationer av orden; vi vet alltså inte huruvida skribenterna bakom exemplen i (7) själva representerade *änna* som adverb eller artikel. Att sådana förväxlingar faktiskt förekommer bekräftas av de många exempel i (8), där ordformen *ena* inte kan tolkas som en plural artikel utan troligen representerar en alternativ stavning av adverbet *änna*. Uppfattningen att *ena* skulle vara ett typiskt västsvenskt

³ Vi tackar två talare av västsvenska, Linnéa Bäckström och Rickard Melkersson, som vi använt som informanter.

fenomen kan alltså mycket väl bero på en förväxling mellan artikeln och adverbet *änna*.

- (8) a. Dagens outfit är *ena riktig färgkombo*!
- b. ”En shopaholics bekännelser” var *ena riktig skitfilm*!
- c. Visst är hon *ena riktig räpa* ibland
- d. Jag har inte berättat något om det men jag har börjar äta *ena såndäringa hudmedicin* som ej bör kombineras med någon alkohol.
- e. Min kropp är långt ifrån *ena vanlig form* och jag måste faktiskt tänka på mig själv här.

5 Avslutande diskussion

Genom att analysera acceptabilitetsbedömningar och egenrapporterade uppgifter om användning, insamlade från 579 förstaspråkstalare av svenska, har vi visat att den obestämda plurala artikeln *ena* accepteras och används av språkbrukare över hela Sverige och i svensktalande områden i Finland, oberoende av deras ålder och utbildningsnivå. Detta resultat rimmar väl med det faktum att *ena* tas upp i dialektbeskrivningar från vitt skilda områden (t.ex. Andersson, 2019; Ivars, 2004; Warmland, 1997) liksom med det faktum att bruket av artikeln inte tycks ha förändrats under de senaste 250 åren (Collberg & Agebjörn, 2025). Att artikeln *ena* framför allt används i informella kontexter och sällan uppträder i skrift gör att den möjligen kan uppfattas som arkaisk, dialektal och som inte hörande till standardspråket, men baserat på våra resultat torde den kunna betraktas som en del av informell standardsvenska. Uppfattningen att *ena* är typiskt göteborgsk kan möjligen bero på en förväxling med det västsvenska adverbet *änna*.

Två signifikanta resultat ger visst stöd för att äldre språkbrukare är mer benägna att använda *ena* än yngre, liksom visst stöd för att västgötar är mer benägna att använda den än skåningar. Det höga antalet deltagare i studien innebär dock att även små effekter blir signifikanta, och de signifikanta effekterna är onekligen små. Samtidigt är det värt att notera att effekterna av ålder och dialekt gäller användning av *ena* men inte acceptans. Denna asymmetri mellan användning och acceptans kan tolkas som att vissa språkbrukare avstår från att använda artikeln trots att de har tillgång till den i sin mentala grammatik; deltagarna uppmanades explicit inför acceptabilitetsbedömningstestet att inte bedöma huruvida de själva

skulle kunna använda testmeningarna utan huruvida de trodde att *någon* skulle kunna göra det. I det långa loppet kan dock ett ord som *ena* knappast leva vidare i språkbrukares mentala grammatik om de inte också använder det. En annan möjlig förklaring till asymmetrin mellan användning och acceptans kan därför vara att användning av artikeln *ena* uppfattas som mindre iögonfallande bland äldre språkbrukare och bland västgötar än bland yngre språkbrukare och bland skåningar, och att dessa deltagare därför kan ha varit mer uppriktiga när de besvarade enkätfrågan om det egna bruket av artikeln.

När det gäller utbildningsnivå observerades inga signifikanta effekter. Det ska dock nämnas att en stor majoritet av deltagarna hade som minst en högskoleexamen, vilket givetvis säger något om de nätverk där enkäten spreds. I tillägg utgjorde deltagare utan gymnasieexamen mindre än 1 % av deltagarna i studien. När det gäller utbildningsnivå kan studien därför inte göra anspråk på att ha undersökt en särskilt diversifierad population. En framtida studie skulle med fördel kunna anta ett sociolingvistiskt perspektiv och exempelvis jämföra bruket av (eller attityder till) artikeln *ena* hos ungdomar i innerstan och på landsbygden eller på högskoleförberedande och yrkesförberedande gymnasieprogram. En sådan studie skulle ge en djupare förståelse för hur bruket av *ena* samvarierar – eller inte samvarierar – med sociala faktorer.

Litteratur

- Andersson, L. G. (2013). Dialekter och sociolekter. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 39–76). Liber.
- Andersson, L. G. (2019). *Göteborgsgrammatik*. Morfem.
- Borin, L., Forsberg, M., & Roxendal, J. (2012). Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. I N. Calzolari, K. Choukri, T. Declerck, M. Uğur Doğan, B. Maegaard, J. Mariani, A. Moreno, J. Odijk & S. Piperidis (Red.), *Proceedings of the Eighth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 12)* (s. 474–478). European Language Resources Association (ELRA).
- Christiansen, H. B. (1953). Flertall av *ein*. *Maal og minne*, 45(3–4), 84–91.
- Collberg, P., & Agebjörn, A. (2022). Svenskans obestämda plurala artikel *ena*. Lexikon, syntax och pragmatik. *Språk och stil*, 32, 104–136.
<https://doi.org/10.33063/diva-492995>
- Collberg, P., & Agebjörn, A. (2025). *Hvad för ena?* Bruket av pluralt *en* i den svenska språkhistorien. I E. M. Petzell, L. Rogström, H. Rosenkvist, M. Strandberg & L. Wenner (Red.), *Studier i svensk språkhistoria 17. Språket i rummet* (s. 189–206). Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning.

- Delsing, L.-O. (2003). Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser. I L.-O. Delsing, Ø. A. Vangsnes & A. Holmberg (Red.), *Dialektsyntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen* (s. 11–64). Novus.
- Isof = Institutet för språk och folkminnen. (2025-04-07). *Utforska svenska dialekter*.
<https://www.isof.se/dialekter/lar-dig-mer-om-svenska-dialekter/utforska-svenska-dialekter>
- Ivars, A.-M. (2004). *Ena byxor och ena skitkarlar*. Om flertal av *en* i finlandssvenska dialekter. *Svenska landsmål och svenskt folkliv*, 330, 65–78.
- Johannessen, J. B., Priestley, J., Hagen, K., Åfarli, T. A., & Vangsnes, Ø. A. (2009). The Nordic Dialect Corpus – An advanced research tool. I K. Jokinen & E. Bick (Red.), *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009* (s. 73–80). Northern European Association for Language Technology.
- R Core Team (2022). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>
- Stoet, G. (2010). PsyToolkit – A software package for programming psychological experiments using Linux. *Behavior Research Methods*, 42(4), 1096–1104. <https://doi.org/10.3758/BRM.42.4.1096>
- Stoet, G. (2017). PsyToolkit: A novel web-based method for running online questionnaires and reaction-time experiments. *Teaching of Psychology*, 44(1), 24–31. <https://doi.org/10.1177/0098628316677643>
- Sundgren, E. (2013). Språklig variation och förändring. I E. Sundgren (Red.), *Sociolingvistik* (s. 77–121). Liber.
- Teleman, U., Hellberg, S., & Andersson, E. (1999). *Svenska Akademiens grammatik. 2. Ord*. Svenska Akademien.
- Warmland, K. (1997). *Värmländsk ordbok: De värmska dialekternas ordsfatt*. Wahlström & Widstrand.